

Tıp öğrencilerinin klinik iletişim becerilerinin standardize hastayla değerlendirmesi ile ilgili görüşleri

Opinions of medical students about standardized patient use in clinical communication skills assessment

Güzel Dişçigil¹, Mustafa Dikici², Füsün Yarış³, Okay Başak⁴

Özet

Amaç: Tıp eğitiminde giderek yaygınlaşan standardize hasta ile eğitim ve değerlendirme yöntemleri, ülkemizde de uygulama alanı bulmaktadır. Çalışmamızın amacı bu yöntemi benimseyen Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ) Tıp Fakültelerinde, öğrencilerin, iletişim becerilerinin standardize hasta uygulaması ile değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Yöntem: Çalışmaya, ADÜ ve OMÜ Tıp Fakülteleri 2. ve 3. sınıflarındaki, performansları standardize hasta uygulamasıyla değerlendirilmiş, toplam 354 öğrenci katıldı. Öğrencilere 8 soruluk, 10'lu Likert ölçeği ile değerlendirilen bir form uygulandı.

Bulgular: Öğrencilerin büyük çoğunluğu standardize hasta uygulamasının eğitim boyunca sürmesini istiyor, uygulamanın kendilerini hekim olarak hissetmelerine yardımcı olduğunu düşünüyordu.

Sonuç: İletişim becerilerinin meslek hayatı boyunca kullanılacağı tıpta, bu becerileri geliştirecek standardize hasta uygulamasının yaygınlaştırılması eğitimin gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Anahtar sözcükler: Standardize hasta, tıp eğitimi, iletişim becerileri.

Summary

Objective: The use of standardized patients in medical education and assessment has been accepted widely and finds a chance of implementation in our country as well. The aim of our study is to determine the opinions of students in Adnan Menderes University (ADU) and Ondokuz Mayıs University (OMU) Medical School about the use of standardized patients in the assessment of doctor-patient communication skills.

Methods: A total of 354 ADU and OMU 2nd or 3rd grade students whose performances were assessed by standardized patients were included in the study. Students were asked to fill out a questionnaire consisting of 8 questions rated by Likert scale of 10.

Results: The majority of students wanted the use of standardized patients throughout the medical education. The most prevailing opinion among students was that the standardized patient performance helped them to feel themselves as a physician.

Conclusions: Since communication skills are used throughout the medical professional life, it is important to generalize the use of standardized patients to improve communication skills of medical students.

Key words: Standardized patient, medical education, communication skills.

Hipokrat'tan günümüze, tıp dünyasında bilgi, teknoloji ve yaklaşımla ilgili pek çok değişim yaşanmıştır. Tıp eğitiminin amacı hastanın sorumluluğunu üstlenebilmek için gerekli temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmaktır. Günümüzün tıp eğitimi, bireysel öğrenme yerine işbirliğine dayalı, birlik-

te öğrenmeyi destekleyen bir sistemi hedeflemektedir.¹ Eğitim merkezli klasik eğitimde yer almayan iletişim becerileri, öğrenmenin ve öğrencinin merkeze alındığı günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Nitelikli hekimin iyi iletişim becerilerine sahip olması gerektiği, tıp öğrencilerinin yanı sıra klasik sistemle eğitim

¹ Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Aile Hekimliği Uzmanı, Doç. Dr., Aydın

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Aile Hekimliği Uzmanı, Doç. Dr., Samsun

³ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Aile Hekimliği Uzmanı, Yard. Doç. Dr., Samsun

⁴ Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Aile Hekimliği Uzmanı, Prof. Dr., Aydın

almış hekimler tarafından da dile getirilmektedir.^{2,3} Bunun için, iletişim becerilerini geliştirecek programlar tıp eğitimine dahil edilmiştir.⁴ Standardize ve simüle hasta uygulamaları bu programların bir parçasıdır.

Standardize ve simüle hasta uygulamalarında ilk adımı 1960'larda, nörolog Howard Barrows atmıştır.⁵ Barrows'a göre simüle hasta; öykü ve fizik belirtileri dikkatlice çalışarak, belli bir hastalık ya da hastayı birçok kez canlandırabilen sağlıklı kişidir. Standardize hasta ise daha geniş bir yelpazeye sahip olup, belirlenmiş bir tıbbi durumu tamamen aynı şekilde birçok kez canlandırabilecek şekilde eğitilmiş hasta ya da sağlıklı kişidir.⁶ Canlandırılabilen ilk tıbbi durumlar fizik belirtilerin olmadığı anksiyete, depresyon gibi hastalıklardı. Zamanla, sarılık, ekimoz, yüz felci, eklemde kızarıklık, ısı artışı gibi fizik belirtilerin eşlik ettiği hastalıklar da başarıyla canlandırılmaya başlanmıştır. Standardize hasta uygulamasının geçerlilik ve güvenilirliğini ölçmeye yönelik birçok çalışma yapılmış ve olumlu sonuçlar yayınlanmıştır.⁷⁻⁹ Öğrenciye güvenli ve kontrollü bir ortam sunan standardize hasta, eğiticiye de ölçme değerlendirme, eğitim programını şekillendirme konusunda esneklik sağlar.⁶ Standardize hasta uygulamasından mezuniyet öncesi tıp eğitiminde, araştırmada ve sürekli tıp eğitiminde hasta ve hekimlerin gereksinimlerini belirlemede yararlanılabilir.⁵ Günümüzde standardize hasta uygulaması tıp eğitiminde ve performans değerlendirmesinde birçok ülkede benimsenmiştir.¹⁰

Ülkemizde son 10 yılda bazı tıp fakültelerinde standardize hasta uygulaması başlamıştır.^{11,12} Uygulamanın etkin bir eğitim ve değerlendirme yöntemi olduğu konusunda pek çok yayın vardır, ancak bu yöntemi öğrencilerin nasıl değerlendirdiği çok az çalışılmıştır.^{10,13,14} Erişkin eğitiminde öğrenci görüşü beceri geliştirme sürecini etkiler. Eğitim yöntemine olumlu yaklaşım bilgi ve beceri geliştirme ile ilgili motivasyon sağlar ve olumlu davranış geliştirmeye katkıda bulunur.

Çalışmamızın amacı, standardize hasta uygulamasını benimseyen Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. sınıf ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem 2. sınıf ve 3. sınıf öğrencilerinin uygulamaya ilişkin görüşlerini belirleyerek eğitimi değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem

Bu tanımlayıcı ve kesitsel araştırmaya, Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) Tıp Fakültesi'nden 62'si ikinci sınıf, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden (OMÜ) 149'u ikinci sınıf, 143'ü üçüncü sınıftan toplam 354 öğrenci katıldı. Çalışmaya katılanların tümü, simüle hasta uygulaması ile tanışmış, performansları standardize hasta uygulaması ile değerlendirilmiştir.

Haziran 2006'da, çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere 10'lu Likert ölçeği ile değerlendirilen 8 soruluk bir form uygulandı (Tablo 1). Soru formunun, tarafsızlık ve gizliliğini sağlamak için öğrencinin sınıfı dışındaki kimlik bilgilerine yer verilmedi: Elde edilen tanımlayıcı verilerdeki, oran ve ortalamaların karşılaştırılması için (SPSS 14.0) istatistik paket programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistikler ile frekans, ortalama ve yüzde hesaplandı, iki üniversite ve sınıflar arasındaki farklılıkları χ^2 ve student-t testi ile incelendi.

Bulgular

Çalışmaya 62'si Adnan Menderes, 292'si Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden toplam 354 öğrenci katıldı.

Tablo 1. Standardize hasta uygulaması ile performans değerlendirilmesi anket formu

Standardize hasta uygulaması ile performans değerlendirmesi	Değerlendirmenizi aşağıdaki cetvelde işaretleyiniz
Uygun bir görüşme ortamı oluşturmama yardımcı oldu.	Hiç katılmıyorum / Katılıyorum 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Geliş nedenlerini ve semptomları uygun şekilde sorgulamama yardımcı oldu.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Etkin dinlemeyi daha iyi uygulamama yardımcı oldu.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hastanın beklenti kaygı ve görüşlerini alma konusunda daha iyi motive olmama yardımcı oldu.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hastanın tüm görüşme sürecine katılımını daha rahat sağlayabildim.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hastaya bilgi verme aşamasında daha iyi motive olmama yardımcı oldu.	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Kendimi hekim olarak hissetmeme yardımcı oldu	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Eğitim sürecinde uygulanmasının olumlu olduğu görüşüne...	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Kurumların sonuçları birlikte ve ayrı ayrı değerlendirildiğinde, öğrencilerin en çok paylaştığı görüş “Standardize hasta uygulamasının eğitim sürecinde uygulanmasının olumlu olduğu” idi. Bunu ADÜ öğrencilerinde “Etkin dinlemeyi daha iyi uygulamama yardımcı oldu”, OMÜ öğrencilerinde “Hastanın beklenti kaygı ve görüşlerini alma konusunda daha iyi motive olmama yardımcı oldu.”, tüm grupta ise “Standardize hasta uygulaması kendimi hekim olarak hissetmeme yardımcı oldu” görüşü izliyordu. Her bir görüş için üniversiteler ve sınıflar arasında farklılıklar olsa da, bu fark hiçbir görüş için anlamlı değildi ($p>0.05$). Her görüş için, ADÜ ve OMÜ öğrencilerinin ortalama puanları ve ≥ 6 puan üzerinde olanların sayısı ve yüzdeleri **Tablo 2**'de verilmiştir.

Tartışma

Araştırmamıza göre, öğrenciler standardize hasta uygulamasını olumlu bulmakta, uygulamanın kendilerini hekim olarak hissetmelerine yardımcı olduğunu düşünmektedirler.

3. sınıf tıp öğrencilerinin psikiyatri rotasyonunu simüle hasta ile değerlendiren Mc Lay ve arkadaşları öğrencilerin görüşlerini sormuşlardı: Öğrenciler uygulamayı büyük oranda inandırıcı bulmuşlardı.¹⁵ Bizim çalışmamızda da, öğrencilerin çoğu, uygulamanın, iletişim için gerekli

etkin dinleme yöntemlerini kullanmalarına yardımcı olduğu görüşündeydi. Hastanın beklenti, kaygı ve görüşlerini dikkate almak, hastanın tanı ve tedavi sürecine uyumunu kolaylaştıran önemli bir etkidir. Öğrencilerimizin çoğu, uygulamanın, bu konudaki motivasyonlarını artırdığını düşünüyordu. Carter ve arkadaşları, cerrahi stajında teorik dersi ve simüle hasta uygulamasını ard arda uygulamış, öğrencilerin her iki uygulamayı da değerlendirmelerini istemişlerdi. Yazarların elde ettikleri farklı sonuçta göre, öğrencilerin çoğu teorik dersi daha çok önemsemiş, simüle hastanın ise teorik ders sonrasında uygulanmasının daha iyi olacağını bildirmişlerdi; bunun üzerine yazarlar cerrahi stajlarda simüle hastanın kullanım alanının gözden geçirilmesini önerdiler.^{13,14}

Gerçek ya da standardize hastanın kullanıldığı Objektif Yapılandırılmış Klinik Değerlendirme (OSCE) sınavı ile performans ölçülür. Sınavda, öğrencilerin hastanın öyküsü ile klinik bulgularını birleştirerek doğru tanıya yönelmesi beklenir. Standardize hasta, sınavda her öğrenciye aynı anamnezi verir ve aynı fizik belirtileri gösterir. Gerçek hastalarla bu nesnellik ve standardizasyonu sağlamak oldukça zordur.¹⁶ Öğrenciler, standardize hasta kullanılan OSCE sınavlarında iletişim de dahil tüm becerilerin yeterli olarak ölçüldüğünü düşünmektedirler.¹⁷ Gerekli donanım sağlandığında OSCE sınavları uygulanabilir.^{4,15}

Tablo 2. Her görüş için, ADÜ ve OMÜ öğrencilerinin verdikleri ortalama puanlar ve ≥ 6 puan üzerinde veren öğrenci sayısı ve yüzdeleri

Görüşler	ADÜ öğrencileri		OMÜ öğrencileri		Tüm öğrenciler	
	Ortalama puan	≥ 6 puan n (%)	Ortalama puan	≥ 6 puan n (%)	Ortalama puan	≥ 6 puan n (%)
Uygun bir görüşme ortamı oluşturmama yardımcı oldu.	7.89	51 (82.3)	7.70	261 (89.4)	7.73	311 (87.9)
Geliş nedenlerini ve semptomları uygun şekilde sorgulamama yardımcı oldu.	7.85	54 (87.1)	7.56	258 (88.4)	7.61	312 (88.1)
Etkin dinlemeyi daha iyi uygulamama yardımcı oldu.	8.19	52 (83.9)	7.74	261 (89.4)	7.79	313 (88.4)
Hastanın beklenti kaygı ve görüşlerini alma konusunda daha iyi motive olmama yardımcı oldu.	7.60	50 (80.6)	8.14	256 (87.7)	7.66	306 (86.4)
Hastanın tüm görüşme sürecine katılımını daha rahat sağlayabildim.	7.48	50 (80.6)	7.44	252 (86.3)	7.45	302 (85.3)
Hastaya bilgi verme aşamasında daha iyi motive olmama yardımcı oldu.	7.74	51 (82.3)	7.38	245 (83.9)	7.45	293 (82.8)
Kendimi hekim olarak hissetmeme yardımcı oldu.	8.02	51 (82.3)	7.76	247 (84.6)	7.80	298 (84.9)
Eğitim sürecinde uygulanmasının olumlu olduğu görüşüne...	8.24	55 (88.7)	8.27	266 (91.1)	8.27	321 (90.8)

Adnan Menderes Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencilerinin çoğu, standardize hasta uygulamasının eğitimde yer almasını istemektedirler. Öğrenciler, uygulamanın kendilerini hekim gibi hissetmelerine yardımcı olduğu görüşündedirler. Çalışmamızda standardize hasta ile ilk kez karşılaşan 2. sınıf ve daha önce karşılaşmış olan 3. sınıflar arasında bir fark saptamadık. Uygulamanın, ilerleyen sınıflarda farklı soru ve ölçeklerle incelenmesi değerlendirilmeye önemli katkı sağlayacaktır. Tıp gibi iletişim becerileri gerektiren bir alanda buna yönelik uygulamalar yaygınlaştırılmalı ve eğitimde öğrencilerin mesleki kimlik edinmeleri desteklenmelidir. Bu konuda, standardize hasta uygulamasının olumlu etki sağladığı kabul edilmektedir. Standardize hasta uygulamasının yaygınlaştırılması tıp eğitiminin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Ortaş İ. Üniversitelerin yeni öğretim döneminde eğitim modelleri sorgulanmalıdır. *Tıp Eğitimi Dünyası* 2004; 18: 6-9.
- Mevsim V, Yeniçeri N, Güldal D. Birinci basamak hekimleri, nitelikli hekim özellikleri konusunda ne düşünüyorlar? Bir Alan çalışması. *Tıp Eğitimi Dünyası* 2004;18: 17-20.
- Şenol Y, Gürpınar E, Erengin H, Öztürk H, Yılmaz TT. İletişim, etik ve sağlık ocağı konularını içere probleme dayalı öğrenim modülü: öğrenci değerlendirmesi. *Tıp Eğitimi Dünyası* 2006; 22: 17-20.
- Van Dalen, J, Prince, CJ, Scherpbier AJ, Van der Vleuten CP. Evaluating communication skills. *Advances in Health Sciences Education: Theory and Practice* 1998; 3:187-95.
- Rethans JJ. Needs assessment in continuing medical education through standardized patients. *The Journal of Continuing Education in the Health Professions* 1998; 18:172-8.
- Barrows HS. An overview of the uses of standardized patients for teaching and evaluating clinical skills. *Acad Med* 1993; 68: 443-51.
- Tamblyn RM, Klass DJ, Schnabl GK, Kopelow ML. The accuracy of standardized patient presentation. *Med Educ* 1991; 25: 100-9.
- Bowman MA, Russell NK, Boekeloo BO, Rafi IZ, Rabin DL. The effect of educational preparation on physician performance with a sexually-transmitted disease simulated patient. *Arch Int Med* 1992; 152: 1823-8.
- Rethans J-J, Saebu L. Do general practitioners act consistently in real practice when they meet the same patient twice? Examination of intradoc-tor variation using standardized (simulated) patients. *BMJ* 1997; 314: 1170-3.
- Hauer KE, Hodgson CS, Kerr KM, Teherani A, Irby DM. A national study of medical student clinical skills assessment. *Acad Med* 2005; 80: 25-9.
- Tıp Eğitiminde Halk Sağlığı Vizyonu ve Mezuniyet Öncesi Halk Sağlığı Eğitim Programı. HÜTF Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, 2004. <http://www.tip.hacettepe.edu.tr/ekler/pdf/halksagligi.pdf> adresinden 15.10.2008 tarihinde erişilmiştir.
- Eğitim Strateji ve Yöntemleri - Simüle Hasta ile Eğitim. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Programı, İzmir, 2008-2009. <http://egitim.med.ege.edu.tr/> adresinden 15.10.2008 tarihinde erişilmiştir.
- Carter MB, Wesley G, Larson EM. Lecture versus standardized patient interaction in the surgical clerkship: a randomized prospective cross-over study. *Am J Surg* 2006; 191: 262-7.
- Carter MB, Wesley G, Larson GM. Didactic lecture versus instructional standardized patient interaction in the surgical clerkship. *Am J Surg* 2005; 189: 243-8.
- Mc Lay RN, Rodenhause P, Anderson DS, Stanton ML, Markert RJ. Simulating a full-length psychiatric interview with a complex patient. An Asce for medical students. *Academic Psychiatry Fall* 2002; 26: 162-7.
- Wallace P. The history of SP's in medical education. Association of standardized patient educators. <http://www.aspeducators.org/wallce.htm> adresinden 10.05.2004 tarihinde erişilmiştir.
- Troncon LE. Clinical skills assessment: limitations to the introduction of an "OSCE" (Objective Structured Clinical Examination) in a traditional Brazilian medical school. *Sao Paulo Med J* 2004; 122: 12-7.

Geliş tarihi: 23.10.2008

Kabul tarihi: 30.12.2008

Çıkar çakışması:

Çıkar çakışması bildirilmemiştir.

İletişim adresi:

Dr. Güzel Dişçigil

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi

Aile Hekimliği Anabilim Dalı

09100 Aydın

Tel: (0256) 219 71 88

e-posta: guzeld@yahoo.com